

Profesionālās izglītības prestīžs Latvijā

Kvalitatīvais pētījums

Rīga, 2007

Paldies !

Pētījuma mērķis un uzdevumi

Mērķis:

- izzināt profesionālās izglītības prestižu un vērtējumu dažādu mērķa grupu vidū un dot ieteikumus profesionālās izglītības popularitātes veicināšanas pasākumiem.

Uzdevumi:

- analizēt jauniešu turpmākās izglītības izvēles procesu pēc 9. un 12. klases absolvēšanas, identificējot faktorus un referentās grupas, kas var ietekmēt jauniešu izvēli;
- analizēt informācijas pieejamību par profesionālās izglītības iespējām, identificēt piemērotākos informācijas kanālus un saturu;
- identificēt profesionālās izglītības priekšrocības, salīdzinājumā ar vispārējo vidējo un augstāko izglītību dažādu mērķa grupu skatījumā;
- izstrādāt ieteikumus profesionālās izglītības prestiža un popularitātes veicināšanai.

Pētījuma metodoloģija

Mērķa grupas:

- 9. un 12. klašu skolēni, vispārizglītojošo skolu skolotāji, profesionālo izglītības iestāžu vadītāji, 1. kursu audzēkņi, audzēkņu vecāki.

Metodes:

- Kvalitatīvs pētījums: 6 fokusa grupu diskusijas, 2 padziļinātās intervijas (N=45 respondenti) un 28 profesionālās izglītības iestāžu apsekojums

Pētījuma norises laiks

- 2007. gada novembris

Pētījuma norises laiks

- Rīga, Smiltene, Aizkraukle

Pētījuma veicējs

- SIA “Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija”

Rezultāti

Kas motivē izvēlēties profesionālo izglītību?

Profesionālās izglītības iestāžu 1. kursu audzēkņu stāstos...

- Dominējoši – radnieku un paziņu ietikumi, kas paši savulaik mācījušies profesionālās izglītības iestādēs. Nereti tiek turpinātas arī ģimenes tradīcijas.
- Jauniešiem no lauku rajoniem, mazpilsētām - vēlēšanās mācīties Rīgā (vienalga, kādā skolā).
- Interese par konkrēto profesiju – *„Es pirms tam braucu autosportā...tagad mācos par automehāniķi. Man būs profesija, kas man patīk un interesē. Es gribēju to mācīties.”*
- Vēlme ‘ātrāk būt pieaugušam’ – *„Es gribēju kļūt patstāvīga.”*
- Sekošana ‘bara instinktam’ – *„Devītajā klasē daudzi jau bija izvēlējušies par ko kļūt, un es aizgāju, jo visi gāja prom, visa klase pašķīrās.”*
- Negatīvas emocijas, kas saistītas ar iepriekšējo mācību iestādi – *„Gribēju arī prom, jo vecajā skolā skaitījās, ka slikti mācos. Man bija tikai 5 un 4, bet kā atnācu uz šejieni – atzīmes uzlabojās.”*
- Protests, vēlme sevi pierādīt – *„Man gribējās vienkārši aiziet prom un ieriebt, parādīt visiem, kas teica, ka es nekur netikšu, ka es varu vēl vairāk.”; “Daudziem skolotājiem bija attieksme, ka tu jau nekur netiksi.”*

...interese un vēlēšanās kaut ko mainīt dzīves un mācību apstākļos, vienaudžu attiecībās u.c.

Kas patīk, mācoties profesionālās izglītības iestādē..

1. kursu audzēkņi stāsta, ka ..

- „*Ir interesanti mācīties*”
- skolotāju, pasniedzēju attieksme – „*Pret tevi attiecas kā pret pieaugušu cilvēku.*”
- atgūta ticību saviem spēkiem, iespēja sevi „no jauna” pierādīt – „*Šeit tu atnāc, neviens tevi nepazīst, nepazīst tavu krustmāti, tavu tēvu, un tev liek atzīmes par to, kā tu mācies.*”
- jauni draugi – „*Šeit ir draudzīgāks kolektīvs. Ir draudzīgi ne tikai grupās,ursos, bet vispār!*”
- dažādas ārpusklases nodarbības, pulciņi;
- maksā stipendiju – „*Tas nav daudz, bet kaut kas jau tas ir*”
- starpbrīži; iespēju pasēdēt kafejnīcā; garāki pusdienu pārtraukumi;
- brīvāka atmosfēra – „*Šeit ir brīvāk. Parastā skola un vidusskola ir kā cietums. Manai vecajai skolai pat novērošanas kameras jau uzstādīja. Te nav tāda sajūta.*”
- prom no ierastās vides – „*tas, ka skola ir tālu prom no mājām.*”
- ļauj justies pieaugušākam – „*Mēs esam nopietnāki, gudrāki [nekā tie, kas mācās vidusskolās].*”

... jaunā vide, kas ir pietiekami atšķirīga un interesanta

9. klašu skolēnu 'nākotnes plāni'..

- Svarīgs orientieris ir 9. klases beigšanas atzīmes un eksāmeni, kas reāli ietekmēs tālāko izglītības ceļu. Līdz tam jaunieši nereti nekādus plānus 'nekaļ'.
- Izvēles, kas saistītas ar 9. klases beigšanu un turpmāko izglītību, jaunieši uztver kā pietiekami atbildīgas, sarežģītas un līdz ar to, iespējams, biedējošas.

„Man ir tāda sajūta, ka es esmu baigi jaunā.. it kā pēc gadiem es skaitos liela, bet lai tagad ietu kaut kur mācīties profesiju – tas ir diezgan sarežģīti...”

- Kaut arī jaunieši piedalās vairākās aktivitātēs, kuru mērķis ir informēt par tālākās izglītības iespējām pēc 9. klases beigšanas, vienalga ir viņiem sajūta, ka „*informācijas pietrūkst*”.
- Saprast profesionālās intereses un izvēlēties izglītības iestādi palīdzētu 1) izsmeļoša interneta mājas lapa par visām iespējām un profesijām vienuviet; 2) iespēja „*pastaigāt pa tām skolām kas mani interesē*”, iepazīt tās atmosfēru un mācību procesu nevis tikai apskatīt izstādi.

Nav *apriori* noraidoši pret profesionālo izglītību, drīzāk otrādi – pat visai atvērti, taču nepietiekami zinoši un pārlicināti par savām iespējām un spējām izvēlēties

12. klašu skolēnu nākotnes plāni..

- Kaut arī dominē vēlēšanās mācības turpināt, ne visiem ir skaidrs, ko tieši mācīties.
- Vispārīgi salīdzinot profesionālo un akadēmisko izglītību, 12. klašu skolēni dod priekšroku profesionālai izglītībai kā vērtīgākai. Tā dod iespējas ātrāk „nostāties uz kājām” – „ātrāk izmācīsies, ātrāk no mājām prom. Savā dzīvē”. Bez tam ir pārliecība, ka ar šādu izglītību ir lielākas izredzes dabūt darbu - „profesionālie ir maz Latvijā.”
- Tomēr, domājot par profesionālās izglītības iegūšanas iespējām, visi jaunieši orientējas uz augstākās izglītības iestādēm, bet domu par mācību turpināšanu profesionālās vidējās izglītības iestādēs nepieļauj - „Tagad jau vairs nē...”; „Tas ir sākt no jauna vidusskolu.”

Noraidoši pret domu mācības turpināt profesionālās vidējās izglītības iestādē

Vecāki, kā mērķa grupa

- Pētījuma ietvaros nevar runāt par ļoti aktīvu vecāku ietekmi, veicinot vai atturot jauniešus no izvēles mācības turpināt profesionālās vidējās izglītības iestādē (NB! pētījuma ietvaros netika runāts ar vecākiem, kuru bērni mācās vispārizglītojošo skolu 10.-12. klasē vai pēc 9.klases nemācās vispār.)
- Apsvērumi, kas vecākiem ir svarīgi: 1) izglītības iestādes atrašanās vieta – jo tuvāk dzīvesvietai, jo skola liekas labāka; 2) saskatītās profesionālās izglītības priekšrocības; 3) sociālā vide un iespējamās nelabvēlīgās ietekmes profesionālās izglītības iestādē

Atbalstoši profesionālās izglītības izvēlē, ar nosacījumu, ja jūtas droši par attiecīgo izglītības iestāžu piedāvāto servisu (kopmītnēm, ēdināšanai, citiem sadzīves apstākļiem un ārpusklašu nodarbību iespējām) un skolēnu kontingentu.

Vispārizglītojošo skolu skolotāji, kā mērķa grupa

- Izteikti vispārējās vidējās izglītības atbalstītāji - pat, ja sekmes ir vājas, *uzskata, ka vide vidusskolās ir drošāka un labvēlīgāka bērna attīstībai „Tas tomēr ir stabilāk. Viņš tā emocionāli un garīgi nobriest.”*
- Uzskata, ka profesionālajai vidējai izglītībai ir zemāks prestižs. Tā asociējas ar padomju laikiem un nesekmīgiem bērniem.
- Atzīst, ka reizēm mēdz jauniešus atrunāt no mācībām profesionālās izglītības iestādē – *“Ja bērnam ir labas spējas, lai tiktu vidusskolā un viņš grib iet uz turieni, tad es cenšos atrunāt.”*
- Atzīst, ka par profesionālās vidējās izglītības iestādēm *„vispār mums nav informācijas, nav meklēts.... neinteresējamies tik ļoti...”*; *„Mēs skolēnus vairāk virzām uz vidusskolu.”*

..ir salīdzinoši noraidoša savā attieksmē pret profesionālo vidējo izglītību.

Ieteikumi komunikācijai

Mērķa grupa: 9. kl. skolēni

- **Nodrošināt iedrošinošu un interesi raisošu informācija jebkāda veida profesionālās vidējās izglītības veicināšanas aktivitātēs.**
- **9. klases beigšanu komunicēt kā ‘iespēju laiku’ nevis laiku, kad jāpieņem atbildīgi lēmumi - „uz mūžu”, izglītības un profesionālās orientācijas ceļā.**
- **Apsvērt iespējas izveidot interneta portālu, kurā vienuviet būtu:**
 - 1) vispārīga informācija par profesionālās vidējās izglītības priekšrocībām;
 - 2) informācija par visām profesijām, kuras iespējams apgūt Latvijas profesionālās vidējās izglītības iestādēs, ar detalizētiem profesiju aprakstiem (par darba raksturu, nodarbinātības un karjeras iespējām, atalgojumu);
 - 3) informācija par visām profesionālās vidējās izglītības iestādēm Latvijā, kur būtu iekļauta detalizēta informācija par skolas mācību vidi, ārpuskļašu nodarbību iespējām un audzēkņu sadzīves nodrošinājumu;
 - 4) sludinājumi par vasaras darbu iespējām dažādu profesiju iepazīšanai;
 - 5) diskusiju vieta ar profesionālo izglītību saistītu jautājumu uzdošanai un apspriešanai;
 - 6) to cilvēku pieredzes un „veiksmes stāsti”, kas ieguvuši profesionālo vidējo izglītību un tādējādi likuši pamatus tālākai karjerai.
- **Veicināt tiešas komunikāciju iespējas 9. klašu skolēniem ar profesionālo vidējās izglītības iestāžu audzēkņiem, pasniedzējiem un absolventiem, kā arī iespējas klātienē iepazīt šo iestāžu mācību vidi un atmosfēru.**
- **Veicināt tiešas komunikāciju iespējas jauniešiem ar dažādu profesiju pārstāvjiem darba atmosfērā, piemēram, kā vasaras prakses pēc 8. klases.**

Mērķa grupa: **12. kl. skolēni**

- Strādāt pie pozitīva vidējās profesionālās izglītības tēla veidošanas (ņemot vērā, ka augstāko profesionālo izglītību šī mērķa grupa jau šobrīd novērtē labāk kā akadēmisko izglītību), komunicējot to kā vēlamu priekšnoteikumu austākās profesionālās izglītības iegūšanai.
- Komunicēt profesionālo vidējo izglītību kā kvalitātes ziņā līdzvērtīgu, vai pat labāku par vispārējo vidējo izglītību, uzsverot dažādas profesionālās vidējās izglītības un mācību procesa priekšrocības.

Mērķa grupa: **Vecāki**

- Ziņu un analītiska rakstura informācija par profesionālās izglītības iespējām laikrakstos un televīzijā.
- Profesionālo vidējo izglītības iestāžu komunikācijā uzsvērt informāciju par skolas vidi, nodrošināto servisu audzēkņu ērtībām, drošībai un brīvā laika pavadīšanas iespējām.
- Komunicēt profesionālo vidējo izglītību kā kvalitātes ziņā līdzvērtīgu, vai pat labāku par vispārējo vidējo izglītību, uzsverot dažādās profesionālās vidējās izglītības un mācību procesa priekšrocības.

Mērķa grupa: **Skolotāji**

- Informatīvie materiāli, katalogi skolotājiem par profesionālās izglītības iespējām Latvijā, kā arī analītiska rakstura informācija par profesionālās izglītības iespējām un rādītājiem specializētajos informācijas avotos pedagogiem.
- Sadarbības veidošana ar profesionālās izglītības iestādēm skolēnu audzināšanas darba ietvaros.
- Strādāt pie pozitīva vidējās profesionālās izglītības tēla veidošanas, komunicējot to kā kvalitātes ziņā līdzvērtīgu vispārējai vidējai izglītībai.

Profesionālās izglītības iestādēm..

- Veicināt tiešas komunikāciju iespējas ar potenciālo audzēkņu mērķa grupām.
- Sniegt vienkāršu, bet izsmeļošu un interesantu informāciju par piedāvātajām profesijām un tālākām karjeras iespējām tajās.
- Informēt par piedāvātajiem servisiem audzēkņu ērtībām un interesēm.
- Veidot profesionālās vidējās izglītības iestādes audzēkņa, kā mūsdienīga, tālredzīga un 'pieauguša' jaunieša, tēlu.
- Veicināt profesionālo vidējās izglītības iestāžu atpazīstamību un skolas zīmolu veidošanu.